

"HINKEMANN" - GOSTOVANJE ZKM-A NA 68. DUBROVAČKIM LJETNIM IGRAMA Neutaživa glad za spektaklom

Od Tollerova vremena, pa sve do danas, ništa nije promijenilo, jer malograđanski, nacionalni kapitalizam njegova doba i neoliberalni režimi naše današnjice jednako zadiru čovjeku u puki život, i tamo, a što bi drugo mogli, izazivaju ili produbljuju nevolje. Upravo zato ZKM-ov "Hinkemann" je i danas aktualan

Krajem svibnja 1933. godine, svega tri i pol mjeseca nakon Hitlerova dolaska na vlast i prvih demonstrativnih spaljivanja knjiga, u Dubrovniku je održan jedanaesti kongres međunarodnog PEN kluba, na kojemu su postupci njemačkih vlasti oštro osuđeni, a pisci koji su prihvatili nacističku ideologiju isključeni. Malo je, međutim, poznato kako je na tom istom kongresu sudjelovao i njemački dramatičar, pjesnik i prozni pisac Ernst Toller, jedan od pionira njemačkog ekspresionizma. Toller je bio komunist židovskog podrijetla i dragovoljac u Prvome svjetskom ratu, koji se ponešen idejama njemačkog militarizma brzo razočarao, nakon čega je s grupom svojih istomišljenika pokrenuo niz revolucionarnih aktivnosti zbog kojih je naposljetku osuđen na višegodišnju zatvorsku kaznu. Tijekom boravka u samici posvetio se književnom radu, a brojna dramska djela koja je u tom periodu napisao donijela su mu međunarodni ugled i afirmaciju. Bavarska mu je vlada zato ponudila oprost i amnestiju, što je on u znak solidarnosti s drugim političkim zatvorenicima odbio. Čim su nacisti došli na vlast, proganjanje je iz Njemačke, a kako se rodio u Poljskoj, oduzeto mu je njemačko državljanstvo. U Dubrovniku je stigao kao egzilant, još uvijek ne i apatrid, a nedugo zatim emigrirao je u Ameriku. Ondje je osiromašio, jer je sav svoj novac davao za pomoć izbjeglim španjolskim komunistima i anarhistima koji su u Ameriku pristizali nakon poraza u građanskom ratu. Osim financijskih neprilika, polako ga je svladavala i depresija. Duboko istraumatiziran, 1939. godine je počinio samoubojstvo.

Cjelokupni Tollerov književni opus neodvojiv je od njegova političkog angažmana. Tako je za vrijeme boravka u Dubrovniku napisao predgovor za svoj autobiografski roman "Eine Jugend in Deutschland", koji nikako nije bio tek politički pamflet antinacističke agitacije, već i svojevrsni poziv Njemačkoj kakvu je čitav život priželjkivao, a kakvu nikada nije dočekao. I takva je uostalom cjelokupna Tollerova literarna ostavština, što je pak posebice vidljivo u njegovim potresnim ekspresionističkim dramama. U takva djela ubraja se i tragedija u tri čina "Hinkemann" - komad koji slovi kao njegovo najuspjelije dramsko ostvarenje u koje je vješto utkao oštru kritiku njemačkog poslijeratnog

društva. Riječ je o mračnom i duboko uznemirujućem tekstu u središtu kojega je priča o dezorijentiranom ratnom povratniku Eugenu Hinkemannu koji je na bojištu izgubio muškost, a u miru egzistencijalnu sigurnost i razumijevanje svoje okoline. Dok on bezuspješno traži posao koji bi mu omogućio da prehrani sebe i svoju ženu Grete, ona svoje frustracije uz impotentnog supruga liječi u krilu obiteljskog prijatelja Paula Grossshahna. U okolnostima takve i materijalne i duhovne izopćenosti Eugen biva osuđen prihvatiti se posla nedostojna čovjeka, te za bijednu cirkusku crkavicu vlastitim zubima odgrizati vratove miševima i štakorima, iz dana u dan gazeći čak i one vlastite ideje i ideale. I to je okosnica Tollerova dramskog predloška, na osnovu kojega beogradski redatelj mlade generacije Ivan Vuk Torbica, uz dramaturšku podršku Katarine Pejović, kreira i sadržajno i značenjski slojevito scensko djelo u maniri snažno angažirana kazališnog krika, kojim ironično i polemično, a povrh svega vizualno dopadljivo, izraženom redateljskom zrelošću raskrinkava shizofrenu i neurotičnu današnjicu kojom luta dramaturški posuvremenjen Eugen Hinkemann - duboko nesretan čovjek izgubljenih ideala. To je, ukratko, presjek nagrađivane ZKM-ove uspješnice kojom je započeo ciklus dramskih gostovanja na 68. Dubrovačkim ljetnim igrama.

Torbičin "Hinkemann" je ponajprije snažno autorsko djelo u kojem redatelj neprestano koketira s publikom, koja brechtovski integriranim metodama i sama postaje dio inscenacijskog spektakla, zabavljajući se čak i nad svojim vlastitim tragedijama. Posredstvom minimalnih scenografskih rješenja za koja je zaslužan Branko Hojnik, Torbica je cjelokupan kazališni proces u potpunosti ogolio, dopuštajući gledateljima da zavire i u samo zakulisje i vide ono što je inače skriveno njihovim očima. Scena je pak prazna i pusta i tek u njezinu dnu postavljen je veliki natpis pred kojim se izmjenjuje čitav niz scenski zavodljivih, a značenjski duboko potresnih prizora o slučaju "Hinkemann". Društvu čiji temelji počivaju upravo na spektaklu, senzacionalizmu i neutaživoj gladi za ljudskim tragedijama i patnjama Torbica zato nudi svojevrsni *reality show* u koji implementira glazbene citate popularnih songova iz šezdesetih godina. Takvu redateljsko-dramaturšku kon-

cepciju isprepletenu s glazbenim rješenjima Alena i Nenada Sinkauza vrsno upotpunjuje simboličkom kostimografijom Doris Kristić, oblikovanjem svjetla koje potpisuje Aleksandar Čavlek, ali posebice minuciozno razrađenim scenskim pokretom koji je osmislila Blaženka Kovač Carić i koji je - mada u sekvencama politički nekorektan - tragične trenutke ratnih strahota vinuo do nivoa zastrašujuće groteske. Međutim, najveća vrijednost ove predstave pamtljive su glumačke kreacije koje su u prvom redu ostvarili Rakan Rushaidat kao Eugen Hinkemann i Ozren Grabarić kao Majstor ceremonije.

Piše: Božo Benić

Rushaidatov Hinkemann šutljiv je, dobrodušan i duboko ponižen ratni povratnik, koji nakon svakojakih iskustava na prvoj crti bojišnice više ne uspijeva podnijeti nikakvo nasilje. Rushaidat ga portretira pažljivo i nijansirano, čitavo to vrijeme jasno apostrofirajući Hinkemannovu shizofrenu dezorijentiranost i potresni nutarnji krah koji nikoga ne ostavlja ravnodušnim. S druge strane, Ozren Grabarić kao Majstor ceremonije, odnosno svojevrsni cirkuski upravitelj, s izvanrednom lakoćom ponire iz jednog dramskog lica u drugo, na trenutke igrajući duhovitog lakrdijaša, a na trenutke zastrašujućeg i izopačenog cinika koji besramno iskorištava Hinkemannovu bijedu. U tom je smislu posebno potresna scena u kojoj Grabarić u svom razvezanom kućnom ogrtaču skakuće oko Hinkemanna, neprestano ga zagledajući, njušeći i pipkajući kao da je životinja. Od ostalih uloga potrebno je izdvojiti Miju Biondić, koja je utjelovila Hinkemannovu suprugu Grete. Biondić ju igra suzdržano i nenametljivo sve do samoga kraja, kada sjeda pokraj svoga supruga, prislanja glavu na njegovo čelo, a on potom jednim hicem iz pištolja oboje ubija. Zapažene uloge ostvarili su i Frano Mašković kao Paul Grossshahn, Doris Šarić Kukuljica kao gospođa Hinkemann, te Jasmin Telalović kao Michel Unbeschwert, svodnik i pas. U ostalim ulogama pojavljuju se Milica Manojlović, Dado Čosić, Petar Leventić, Milivoj Bender, Vedran Živolić, Marica Vidušić Vrdoljak i Nada Perišić Radović. U konačnici, ZKM-ov "Hinkemann" primjer je redateljskog teatra koji ne zaboravlja glumca, već ga ugrađuje u stvaralački proces na način da mu otvara prostore neslučenih interpretativnih sloboda, što je u postmodernističkoj kazališnoj fragmentarnosti sve rjeđa pojava. Sve je to pak na tragu općeg ZKM-ova kazališnog pristupa, koji jednako tako svjedoči sklonost scenskom istraživanju i žanrovskim prožimanjima. Takvu kazališnu estetiku nalazimo i u ovoj predstavi, koja izravno i angažirano propitkuje našu društvenu i političku zbilju, te snažno apostrofira davno zapisanu Tollerovu misao: "Spoznali smo da nas tišti dvostruka nevolja: nevolja dana ljudskim životom i nevolja dana nepravdom društvenog sistema." U tome se, reći će prevoditelj Boris Perić, od Tollerova vremena, pa sve do danas, ništa nije promijenilo, jer malograđanski, nacionalni kapitalizam njegova doba i neoliberalni režimi naše današnjice jednako zadiru čovjeku u puki život, i tamo, a što bi drugo mogli, izazivaju ili produbljuju nevolje. Upravo zato ZKM-ov "Hinkemann" je i danas aktualan.